

VU Research Portal

Eikon and Ayat

Subandrijo, B.

2007

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Subandrijo, B. (2007). *Eikon and Ayat: Points of Encouter between Indonesian Christian and Muslim Perspectives on Jesus*. [PhD-Thesis – Research external, graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

SAMENVATTING

Het Indonesische volk bestaat uit verschillende volksgroepen, tradities, culturen en godsdienstige overtuigingen. Deze heterogeniteit is aan de ene kant een genade en zegen van God voor het Indonesische volk. Aan de andere kant echter leiden de bestaande verschillen, inclusief het verschil in geloof, tot een gespannen verhouding tussen de religieuze gemeenschappen. Uiteraard werd de gespannen verhouding tussen Muslims en Christenen in Indonesië veroorzaakt door tal van uiteenlopende factoren, zoals de historische achtergrond, het missionaire karakter van de twee grote godsdiensten, hun theologisch exclusivisme en verschillende politieke belangen van zekere individuen of groepen, die soms de religie als een instrument gebruik(t)en om hun doel te bereiken. Naast dat al, dragen echter ook de verschillen in de geloofsleer bij tot het verslechteren van de verhouding tussen de twee religies. Een van de leerkwetsies, die vaak tot dispuut leidt, is het leerstuk over God en in het verlengde daarvan de Christologie. Over het algemeen wordt elke dialoog over de leer vaak als taboe beschouwd en daarom gewoonlijk vermeden.

Deze studie is een experimenteel doctrinair gesprek op zoek naar een nieuw verstaan van Jezus' persoon op basis van exegetische analyses van een passage uit het Nieuwe Testament en uit de Qur'an, namelijk de Christushymne in Colossenzen 1:15-20, en de hymne over Jezus in Sura Maryam 19:16-40. Van de Christushymne in de brief aan Colosse proberen we een duidelijk beeld van het verstaan van Jezus van de vroege Christelijke gemeenschap te verkrijgen en van de hymne over Jezus in Sura Maryam proberen we de perceptie van de Qur'an over hem te begrijpen. Zo proberen we zowel de Christelijke als ook de Muslimse perceptie over Jezus, op basis van hun eigen geschriften te begrijpen en misschien ook bestaande misverstanden uit de weg te ruimen. Beginnend vanuit onze exegetische analyses kunnen we dan de mogelijkheden onderzoeken om een gezamenlijke perceptie van Jezus te ontwikkelen. Op zijn minst beschikken we dan over de mogelijkheid de scherpte van de verschillende percepties te verzachten.

Aan de ene kant houden de Christenen en de kerken in Indonesië over het algemeen vast aan de leer die ze geërfd hebben van hun 'moeder-kerken', de gereformeerde/hervormde kerken in Europa. In hun leer over God en Christus hebben die zich niet ver verwijderd van de oecumenische symbolen van de vroege kerk. In hun leer van de Triniteit leren ze dat de ene God uit drie personen bestaat: de Vader, de Zoon, en de Heilige Geest. Deze drie hebben dezelfde essentie. Hun Christologie, die afgeleid is van de leer van de Triniteit, legt uit dat Christus een van de personen van de Triniteit is en dat die persoon twee naturen heeft: een goddelijke en een menselijke. Hij is een God-mens, een God die 'vlees' (mens) geworden is.

Aan de andere kant hebben alle Moslims dezelfde leer over de eenheid van God, ofschoon er in Indonesië verschillende tradities en scholen (*madhabs*) zijn. Dit blijkt duidelijk uit de geschriften van zowel internationale alsook nationale (Indonesische) Moslimschrijvers uit heden en verleden. Voor Moslims is God absoluut een; niets kan met Hem gelijk gesteld worden. Hij verschilt van elk ander wezen en Hij kan niet vereenzelvigd worden met enig ander menselijk wezen of schepsel. God brengt niet voort, noch wordt Hij voortgebracht. Op basis van hun strikte leer van de eenheid van God vinden Moslims het moeilijk de Christelijke leer te begrijpen, die leert dat Jezus de zoon van God is. Voor hen is Jezus een profeet, een menselijk wezen zoals de andere profeten. De Qur'an legt er sterk de nadruk op dat hij profeet was die in het bijzonder gezonden was tot de kinderen van Israël. De bijzonderheid van Jezus onder de profeten wordt erkend - dat is duidelijk uit de exclusief op hem en niet op de andere profeten toegepaste titels - , maar desondanks wordt hij beschouwd als een gewoon mens, geen goddelijk wezen.

Vanuit onze exegetische analyse van de Christushymne in de brief aan Colosse, vinden en zien we dat de Christologische conceptie van de vroege Christengemeenschap niet los gedacht kan worden van het monotheïsme van het Oude Testament. De vroege Christelijke interpretatie van de persoon van Christus was ontwikkeld op basis van het Judaïstisch begrip van God, die handelt en intervenueert in de geschiedenis. Hun kennis van God was niet voortgekomen uit hun poging met het verstand God te conceptualiseren, maar meer uit hun ervaringen met de daden van God, die altijd actief werkt in de geschiedenis. Ze kennen God niet alleen door Zijn profeten, boden, en dienstknechten, maar ook door meer directe openbaringen. De presentie van God die zij ervoeren, was vaak gepersonifieerd, ook al spraken ze van de Geest van God, de kracht van God, of de wijsheid van God. Al deze woorden werden gebruikt om hun perceptie van Gods zelfmanifestatie aan de mensheid tot uitdrukking te brengen.

Om deze personifiërende uitdrukkingen te begrijpen moeten we hen plaatsen tegen de achtergrond van het Judaïstische monotheïsme. De attributen, die in de Christushymne op Jezus worden toegepast, moeten niet letterlijk verstaan worden, maar metaforisch binnen het kader van het monotheïsme. De vroege Christelijke gemeenschap zag dat God, de Enige, die al de tijd werkt in de geschiedenis, nu werkt en Zich zelf openbaart door de persoon van Jezus. Wat alle nadruk krijgt in dit opzicht, is de openbaring van Gods wil en de manifestatie of realisatie van Zijn werk door Jezus. Het gaat niet om een leerstellige conceptualisatie van de natuur van Jezus. Door hem kan men de onzienlijke God en Zijn wil kennen. In zijn rol en positie als zodanig wordt Jezus daarom genoemd "het beeld (*eikōn*) van de onzienlijke God" (Kol. 1:15).

Eigenlijk verschilt de Qur'anische berichtgeving over Jezus niet zoveel van zulk een verstaan. QS Maryam 19:16-40 blijft er bij dat ofschoon Jezus

vereerd en geprezen wordt als profeet van God, hij toch een gewoon mens bleef. In vv. 16-33 wordt gewezen op Jezus' bijzondere positie. Later echter, om de absolute enigheid van God te bewaren, volgt dan meteen weer een polemische passage (vv. 34-40) die nadruk legt op de menselijkheid van Jezus. Het is heel goed mogelijk dat deze passage eerst gericht was tegen het Arabische polytheïsme van die tijd, maar later werd het gericht tegen de Christelijke overtuiging dat Jezus een van de personen van de Triniteit was. Volgens deze Sura, bevestigde Jezus van zichzelf dat hij een bode van God was. God maakte hem Zijn profeet om Zijn woord te brengen en Zijn wil aan de mensheid te openbaren.

Inderdaad, de bijzondere positie van Jezus onder de profeten is ook genoemd in deze Sura. Er wordt verteld dat hij geboren is uit de Maagd Maria door de kracht van God zonder interventie van een vader. Zoals dat ook met Adam gebeurde, kwam Jezus tot aanzijn vanwege het woord van God, 'zij daar,' en hij was er. Bovendien, met Gods toelating, had Jezus al een wonder verricht toen hij nog een kind was. Hij kon al spreken toen hij nog in de wieg lag. Ofschoon zonder nadere oelichting wordt hij bovendien in de Qur'ān een 'teken' en een 'genade' van God voor de mensen genoemd (QS Maryam 19:21). Wat in dit voorbeeld de aandacht moet krijgen is de aanduiding 'teken' (*āyat*), de rol van Jezus als de bringer van Gods woord voor de mensheid. Toch was hij niet alleen een 'teken' van God, maar tegelijk ook een 'genade' van God voor de mensen. Helaas geeft de Qur'ān geen verdere uitleg over de vraag in welke zin Jezus een genade voor de mensheid was en hoe hij dat volbracht. De enige uitdrukking die enigszins de betekenis kan verklaren, is de zinsnede dat God hem zegent waar hij ook mag zijn (QS Maryam 19:31), en dat de vrede (*salām*) over hem zal zijn, waar hij ook maar zal zijn en ten alle tijde. "Aldus was vrede over mij de dag dat ik geboren was, de dag dat ik sterf en de dag dat ik (weer) tot leven opgewekt word" (QS Maryam 19:33). De andere bijzonderheid van Jezus, genoemd in Sura Maryam, is zijn vriendelijkheid en vroomheid. In v. 34 wordt gezegd dat God hem vriendelijk heeft gemaakt voor zijn moeder, niet aanmatigend of lastig. In dit voorbeeld is zijn vroomheid ook een 'teken' van God voor de mensen, in de zin dat alle mensen geroepen zijn om hem na te volgen. Zij worden opgeroepen om zijn leiding, zijn leer en zijn voorbeeld te volgen.

Als wij de titels, door het Nieuwe Testament en de Qur'ān toegepast op Jezus in het licht van de Christushymne in de brief aan Colosse en de hymne op Jezus in Sura Maryam, nader bekijken, komen we tot drie conclusies. Ten eerste, zowel het Nieuwe Testament als de Qur'ān vereren Jezus. Beide erkennen de bijzondere positie van Jezus onder de profeten en boden van God. Dat blijkt uit het feit dat bepaalde titels zoals '*eikōn*' ('beeld'), of '*āyat*' ('teken') van God, 'woord' van God, 'geest' van of (uitgegaan) van God, en 'Messias' alleen op hem worden toegepast en niet op andere profeten. Ten tweede, wij hebben ontdekt dat alle titels van Jezus nauw gebonden worden aan zijn rol en functie voor God en de mensen. Wij kunnen vaststellen dat

wat beide, het Nieuwe Testament en de Qur'ān, willen uitdrukken door die titels, de functionele rol van Jezus is voor God en de mensen. Ofschoon alle titels van Jezus zijn rol betreffen de titels niet los van elkaar gebruikt kunnen worden, kunnen wij ze in twee categorieën groeperen, namelijk zijn 'eretitels' (zoals 'Woord van God', 'Geest van God', en 'Zoon van God'), en zijn 'dienende titels' (ministerial), zoals ('Messias', 'Knecht', 'Profeet', en 'Teken' van God). Zijn 'eretitels' zijn de titels die op hem speciaal toegepast zijn met het oog op zijn erepropositie voor God en de mensen, terwijl zijn 'dienende' titels de titels zijn, die op hem special toegepast zijn met het oog op zijn dienst. Ten derde, spreken over Jezus' rol, die in zijn titels gereflecteerd wordt, betekent spreken over Gods communicatie met de mensheid. Door Jezus communiceerde God Zichzelf en Zijn wil aan de mensheid. Daarom, spreken over Jezus' rol betekent ook spreken over Gods leiding die Jezus openbaarde door zijn leer en voorbeeld. In plaats van te debatteren over zijn persoon zou het beter zijn om zijn leiding te volgen, zijn leven te imiteren en zijn voorbeelden te praktiseren.

Naast de gezamenlijke perceptie van Jezus die Christenen en Moslims zouden kunnen ontwikkelen, dient uit het oog verloren te worden dat er toch ook nog altijd verschillende dogmatische percepties over God en de Christologie blijven bestaan. Om die blijvende kloof te overbruggen zou men dialogische ontmoetingen kunnen ontwikkelen waar men op gelijke voet bijeenkomt in de bereidheid en openheid om elkaars intenties te verstaan, en zo onderling te geven en te ontvangen. Men zal zo realistisch moeten zijn om te erkennen dat een en dezelfde realiteit van verschillende gezichtspunten bezien kan worden. Dan zal men ook de moed moeten opbrengen een dialoog met elkaar te voeren die de kern van elkaars leer raakt en het huidige ontwijkgedrag moeten staken. Zonder die moed zal men nooit een authentieke dialoog kunnen voeren. Het zal dan niet alleen om divergenties moeten gaan maar ook om convergenties. Beide religies erkennen immers in verband met Jezus, dat de titels die de wederzijdse Heilige Schriften op hem toepassen, de unieke relatie met God reflecteren. In zijn unieke verhouding getuigt Jezus van de waarheid van God, zodat er niets verkeers in zit om hem 'de unieke getuige van God' te noemen. Omdat Jezus de getuige van de waarheid van God was, is het gepast om hem de '*eikōn*' of '*āyat*' van God te noemen. Hij is werkelijk waardig aanbeden te worden.